

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

ПОВРЕМЕНИ СПИС ЗА СЛОВЕНСКУ ФИЛОЛОГИЈУ

Уређује

А. БЕЛИЋ

уз сарадњу

д-ра *Алексића Радомира* (Београд), д-ра *Бошковића Радосава* (Београд),
д-ра *Вуковића Јована* (Сарајево), *Конеског Б.* (Скопље), д-ра *Нахшичале*
Рајка (Љубљана), д-ра *Раковића Франа* (Љубљана), д-ра *Скока Петра*
(Загреб), д-ра *Шевановића Михаила* (Београд), д-ра *Томановића Васе*
(Скопље), д-ра *Хрстић Маша* (Загреб)

XVIII КЊ. 1—4

БЕОГРАД
1949—1950

јалекат, са своје стране, сразмерно мало иновирао. Осим већ поменутих крупних и најкрупнијих архаизама има овде безброј других, фонетских, морфолошких и лексичких. Тако се напр. чува *l* у *člóbvik*, жив је још увек глагол **jeŕti* без префикса, сачуван је предлог *ozli* (исп. рус. *возле*) итд. Крашованска факта нас опомињу сваки час на паралеле из других словенских језика. Пред нама стоји један наш средњевековни дијалекат у готово нетакнутој свежини. Нећемо се дакле пребацити ако закључимо да ће историчарима нашег језика и његовим дијалектолозима крашовански материјал често чинити драгоцене услуге¹⁾. Стога ће, и поред великог значаја досад урађеног посла, нарочито Петровичи-евог, бити потребна нова, подробнија испитивања и на самом терену.

П. Ивић

17. — Глагол „пањкати“ у вези са проблемом депревербације.

Мали Вајанов чланак „La déprévervation en slave: serbocroate pãnjcati“, штампан у лингвистичком билтену Института за румунску лингвистику у Букурешту (бр. XV, год 1947, стр. 59—61), представља допуну уз значајну студију „La déprévervation“ од истог аутора која се појавила 1946 год. у часопису *Revue des études slaves*. Француски научник предлаже следеће објашњење облика „пањкати“. Тај глагол значи исто што и (прелазно) „опадати“. Глагол „пасти“, од којег је изведено „опадати“, јавља се и као „паднути“ и „панути“ (исп. „хтједне“ и „хтјене“); па и сложени облик „опанути“ налазимо већ у XVI веку. Према глаголу „опанути“ направљено је деминутивно „опањкати“, са променом *-нк->-њк-* као у „цењкати се“ и сл. (Постоје код овог глагола и код етимолошки сродних речи и облици са *-нк-*, али су они ретки). Правило је да се при формирању деминутивних глагола помоћу наставка *-каши* избегава група *-шк-*; тако, напр., немамо „муткати“ већ „мућкати“, немамо „воткати“ већ „воћкати“ итд. Зато се у овом случају ради деминуције и узима „опанути“ а не неки облик са *-пад-* у корену. Из сложеног облика „опањкати“ добива и прости глагол „пањкати“ своју семантику, што претставља један пример више међу случајевима депревербације са чувањем значења префиксираног глагола. У споменицима је, додуше, раније

¹⁾ Примера ради наводим само два посматрања од многих која се могу учинити: крашованско *č* директно и коначно утврђује да су и наши најисточнији дијалекти имали *č* затвореније од *e*; целокупно стање крашованског говора сјајно илуструје тезу проф. Белића о пореклу и развоју дијалеката источне и јужне Србије.

засведочена именица „пањка“ него глагол „пањкати“, и то је дало повода тумачењу да је „пањкати“ деноминатив од нејасне речи „пањка“. Вајан напомиње да по питању ових некњижевних израза споменици нису меродавни и тиме отклања евентуалну замерку о анахроничности својег објашњења.

Не улазећи дубље у занимљиво и мало обрађивано питање деминутивних глагола, изнећемо на овом месту оно што, по нашем мишљењу, може послужити као коментар уз Вајаново објашњење. Иако је тачно да је група *-шк-* ретка у деминутивним глаголима, имамо ипак „јеткати“, „јиткати“ од „јести“, „нуткати“ од „нудити“, „сјеткарити“ од „сједети“ (као „лешкарити“ од „лежати“ преко „лешкати“). Стога би могао постојати и деминутивни глагол са кореном *-пад-*, а ни замени кореновог *ш* са *ћ* или *ц* не би стајало ништа на путу. Међутим Вајан оперише искључиво са тренутним глаголом „опанути“ и од њега изводи деминутив. Упоредимо, дакле, глагол „опањкати“ (ако је он деминутив од „опанути“) са другим тренутним деминутивним глаголима, да бисмо видели у који би се тип он могао уврстити. Код тренутних деминутивних глагола имамо ове типове: „кљуцнути“ (перфектизовање трајног деминутивног глагола путем замене основинског наставка), „спавнути“ (перфектизовање трајног недеминутивног глагола путем замене основинског наставка), „јавнути се“ (замена основинског наставка у тренутном недеминутивном глаголу), „зазвиждукати“ (перфектизовање трајног деминутивног глагола путем префиксације), најзад „опљуцнути“ и „прелетнути“, који су изведени од трајног деминутивног одн. трајног недеминутивног глагола и једним и другим начином, при чему је за нас споредно да ли је пре наступила замена основинског наставка или префиксација. Код свих ових глагола видимо уношење знака перфективности у основни глагол (био он деминутивни или не), а не обрнуто — уношење знака деминуције у основни тренутни глагол, како би то испало да је „опањкати“ изведено од „опанути“. Могло би се, истина, помислити за глаголе типа „кљуцнути“ да они претстављају тип „кљунути“, деминуиран помоћу *ц*; али сви овакви глаголи имају поред себе и трајни глагол типа „кљуцати“ или су га имали раније. Међутим, од глагола „дунути“, поред којег не постоји и никада није постојало „*дуцати“, не можемо да направимо „*дуцнути“, што доказује да уношење елемента *ц* или каквог сличног у тренутни глагол (напр. у „дунути“) није средство за прављење деминутивног глагола. Али када би и било могућно такво непосредно деминуирање тренутних глагола, сам њихов облик би се противио Вајановој хипотези. Имамо, наиме, „глоцнути“, „гуцнути“, „парак

нути“ итд. Не постоји ниједан глагол у којем би обележја ишла овим редом: 1) обележје тренутности *-ну-*, 2) обележје деминутивности *к, ц* или неки други сугласник. (Обележје деминутивности не стоји никад ни иза ознака *-ив-*, *-ав-* за трајност.) Глаголи типа **опљункати* од *„опљунути“*, **прогункати* од *„прогунути“* < *„прогутнути“* (као ни **прокасивкати* од *„прокасивати“*) нису могућни у језику, те је немогућан и облик *„опанкати“* > *„опањкати“* од *„опанути“*. Поред тога инфикс *-ну-* се никад не крњи, јер би се тиме сатирала видска припадност глагола. Најзад, цео завршетак *-каши* не може се додавати произвољно сваком глаголу: вокал *а* у томе наставку карактеристика је искључиво трајних деминутивних глагола и само оних тренутних који су, после деминуирања, перфектизовани помоћу префикса.

Зато сматрамо да и према проблему депревербације у вези са глаголом *„пањкати“* треба заузети резервисан став, а да сам облик очекује да добије друго објашњење.

И. Грицкаш

18. — ARNE GALLIS: *Études sur la comparaison slave.* — Oslo. 1946 — Стр. 7—173.

Ова студија, са поднасловом *„La syntaxe de la comparaison d'inégalité en vieux-slave ecclesiastique et dans les autres dialectes slaves méridionaux du moyen age“*, претставља један леп, савесно израђен прилог славистичкој науци. Иако је тема синтаксичка са гледишта школске поделе дисциплина, онако како је овде обрађена она стоји на тремећи синтаксе, морфологије и стилистике, и то повећава њен значај и садржајност.

Приликом свакога поређења, каже Галис, два предмета морају у мишљењу да се доведу у контакт, и то, прво, стављањем напоредо (*la juxtaposition*), а затим разликовањем, аперцепирањем њиховог међусобног односа (*la distinction*). У питању су, дакле, два објекта или — ако је реч о говору — два члана једног компаративног израза. У надлежност синтаксе спада да утврди којим се формалним језичким средствима та два члана могу повезати. Овде је реч само о поређењу неједнаких величина. За разумевање различитих начина њиховог повезивања или, боље рећи, генезе тих различитих начина служе нам примитивни језици¹⁾. У тим

1) Писац наглашава да у изразу „примитиван језик“ не лежи никакав суд о његовој вредности, већ се мисли на језик којим се говори у друштву са нижим ступњем поделе рада.